

Az egyházzene a liturgiában

A liturgikus mozgalom és az egyházzenei megújulás között történelmileg mindig szoros kapcsolat volt. A solesmes-i kolostor a XIX. században egyszerre volt a katolikus liturgikus élet és a gregorián helyreállításának műhelye. Az ún. Oxford-mozgalom egyszerre érte el a liturgikus és az egyházzenei kultúra megelevenedését az anglikán egyházban. A lutheranizmus egyes áramlatai (házánkban is) századunk közepén ismerték fel újra a liturgia tartalmi jelentőségét a vallási életben, s itt is együtt járt az elmélyülésre törő reform a zenei tisztaság keresésével.

Ez az összefüggés törvényszerű.

A liturgia minden klasszikus formájában énekes liturgia, sőt az igazi egyházzene nem más, mint énekelt liturgia. Aki tehát vissza akar térni a liturgia klasszikus formájához, annak szükségszerűen vissza kell térnie az egyházzene klasszikus funkciójához is. És fordítva: aki az egyházzene megtisztítására törekszik, annak törekvését csak megfelelő liturgikus környezetben értik meg.

Igazi liturgia nincs ünneplés nélkül. „Boldog az a nép, mely tud ünnepelni” – mondja a zsoltár. A vallásban szükség van közösségszervezésre, misszióra, oktatásra, de a liturgia elsősorban ünneplés. Állandó kísértés, hogy a liturgiát valami cél elérésébe fogják be. Holott a liturgiának – mint egy kiváló teológus és lelki író fogalmazta – nincs *célja*, hanem *értelme* van. Márpedig a liturgikus ünneplés lelkülete teremti meg a zene igényét. És fordítva: a zene nem találja helyét egy olyan liturgiában, mely nem akar ünnepelni.

Keveset gondolunk a liturgia eszkatológikus jellegére, s ezért fenyegeti az a veszély a liturgiát, hogy sivár lesz, köznapi, világias. Életünk tele van gondal, bajjal, s ha még a templom sem nyújt mást, mint a kötelességeinkre való figyelmeztetést, akkor mi örömünk marad a vallásban? A liturgiának meg kell előlegeznie számunkra a mennyei boldogságot. Nem földies örömök kifejezését kell adnia, hanem a mennyeiek előre izlelését. Ez a művészet liturgikus alkalmazásának legfőbb értelme. Ha a zene már természetes voltában is a túlvilágból való sugár, akkor a liturgiában még inkább eszkatológikus hivatása van. A zene igazi helyét e tekintetben is csak a helyes liturgikus felfogás tudja megalapozni.

És sorolhatnánk tovább az egymásra utaltság számos okát. Foglalkozzunk össze mindezt abban, hogy a „jó” liturgia nem tudja nélkülözni a „jó” egyházi zenét, a „jó” egyházi zene csak a „jó” liturgiában találja meg természetes helyét. Ez azt is jelenti, hogy a roncsolt helyzetekből a gyógyulás mindkét oldalról megindulhat: a liturgikus megújulás kiválthatja az egyházzene helyes reformját, de az egyházzenei megújulás is adhat jelzést a liturgia számára.

Ehhez persze sok személyi feltételre is szükség van. A zenész részéről nagy látókörü tájékozódást és kifinomult érzéket a liturgia szelleme iránt. A liturgia emberei részéről helyes felfogást a zene funkciójáról, aztán ízlést, műveltséget és a „discretio spirituum” (a szellemek, ez esetben a zenei szellemek megkülönböztetésének) adottságát.

Kezdeményezhet tehát a zenész is. De hozzá meg kell szereznie a „versenyképes” teológiai és liturgiai (tegyük hozzá: manapság egyben liturgiátörténeti) műveltséget.